

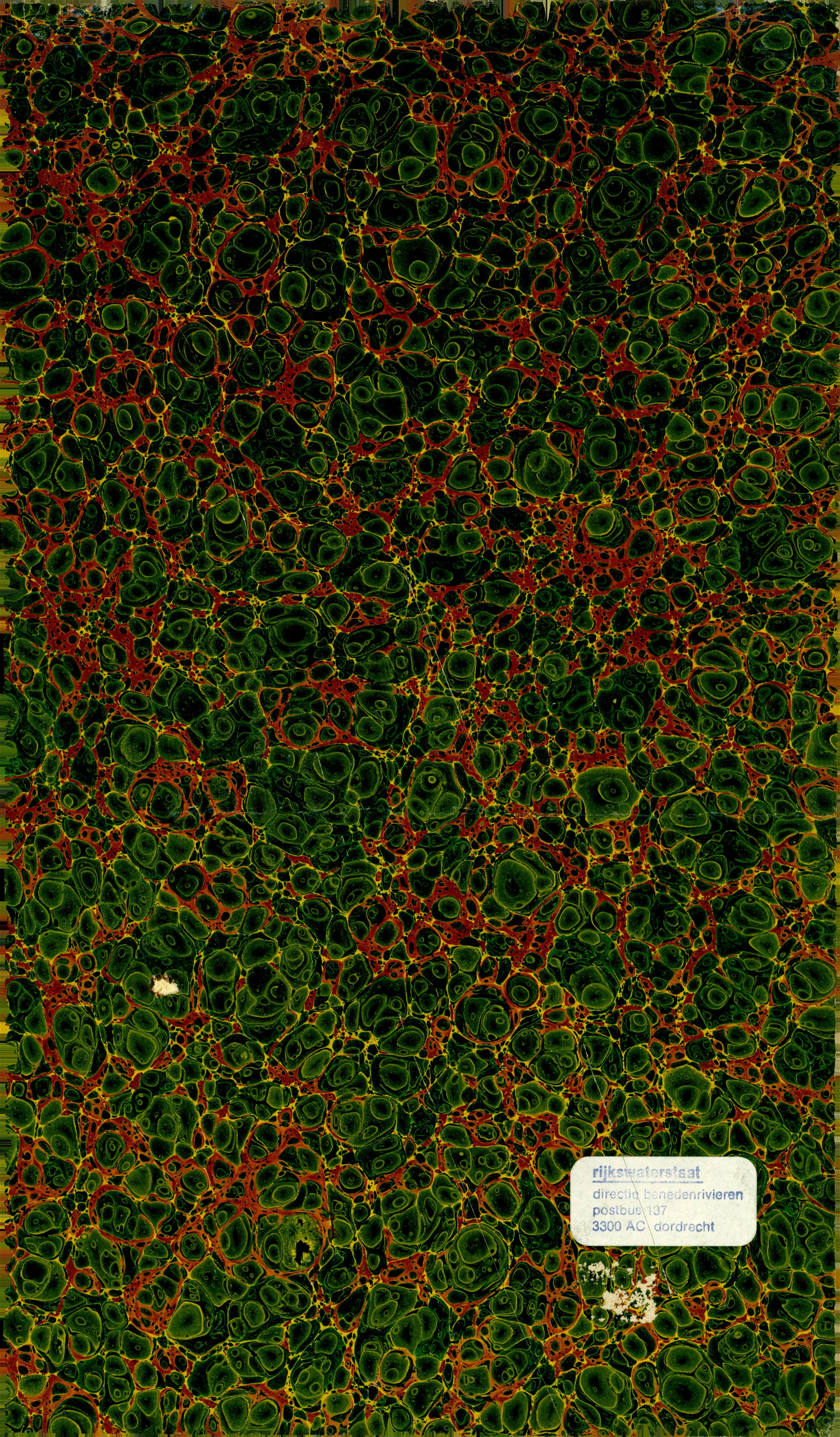
Di: 85 3237

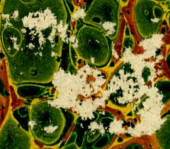
Ministerie van Verkeer en Waterstaat
Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat
Directie Zuid-Holland
Bibliotheek

WA100-26 DL.I

TIJENJARIG
OVERZICHT.
1851-1860.

rijkswaterstaat
directie benedenrivieren
postbus 137
3300 AC dordrecht

TIENJARIG OVERZIGT

DER

WAARGENOMEN WATERSHOOGTEN

LANGS DE

HOOFDRIVIEREN

IN

NEDERLAND.

Op last van den Minister van Binnenlandsche Zaken, bij de algemeene dienst van den Waterstaat bijeenverzameld,
onder leiding van den Hoofd-Inspecteur L. J. A. VAN DER KUN.

1861.

P 27

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

W. A. B. G. E. N. I. E. R. I. E. N. V. A. N. D. T. H. E. P. R. O. C. E. E. D. I. N. G. S.

OF THE

ROYAL SOCIETY OF MEDICAL AND PHYSICIAN

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

1881

TIENJARIG OVERZIGT der waargenomen watershoogten langs de hoofdrivieren in Nederland.

VOORBERIGT.

Het is bekend, hoe vroeger, bij gemis van geregelde waarnemingen en van een gelijk stelsel van peilschalen, de kennis van den betrekkelijken stand en van de geschiedenis der Nederlandsche rivieren, tot bijna onoverkomelijke moeilijkheden aanleiding gaf.

Koning Willem I, in deze leemte willende voorzien, nam, onder dagteekening van 18 Februarij 1818, n°. 60, een besluit (a) waarbij onder anderen werd bepaald:

1°. Dat langs de hoofdrivieren des Rijks, ter plaatse alwaar gewoonlijk waarnemingen van watershoogten geschieden, peilschalen zouden worden gesteld, waarvan het nulpunt, of het begin der telling, hetzij op- hetzij nederwaarts, overeen zou komen met het Amsterdamsche peil;

2°. dat alle waarnemingen der watershoogten en alle officiële opgaven daartoe betrekkelijk, zouden worden gedaan en opgegeven volgens de alzoo gestelde peilschalen, en

3°. dat de oude peilschalen inmiddels zouden blijven bestaan, ten einde elk die zulks mogt verkiezen, voor zijn particulier gebruik zich daarvan kon blijven bedienen.

Eerst in 1829 is, ten gevolge van verschillende oorzaken, door den Minister van Binnenlandsche Zaken aan dat besluit gevolg gegeven kunnen worden, door het doen aanvangen der veelvuldige waterpassingen en opnemingen, die daartoe werden vereischt.

Achtervolgens werden daarna Registers in het licht gegeven, bevattende „de beschrijving van de peilschalen en andere „verkenmerken langs de hoofdrivieren, opgemaakt op last van den Minister van Binnenlandsche Zaken, door de Ingenieurs „bij de algemeene dienst van den Waterstaat, onder leiding van den Inspecteur van den Waterstaat *L. J. A. van der Kun.*”

In 1849 werden de drie eerste dier registers gedrukt en algemeen verkrijgbaar gesteld; de overige volgden later.

Bij het zamenstellen dier registers, heeft men getracht de opvolging te behouden, die bij de vervaardiging der gelithografiëerde algemeene kaart der hoofdrivieren en bij de gedrukte peilregisters, was aangenomen. Die volgorde is:

Register n^o. I. De Boven-Rijn, van Emmerik tot het punt van separatie te Pannerden.

Register n°. II. De Waal, van het punt van separatie te Pannerden tot het fort Loevestein.

(a) Dit besluit wordt als bijlage achter dit voorberigt medegedeeld.

Register n°. III. De *Onverdeelde Merwede*, van Loevestein tot Gorinchem, (regteroever).

Register n°. IV. De *Oude Merwede*, de *Oude Maas* en een gedeelte van de *Nieuwe Maas*, van Gorinchen en Woudrichem tot Brielle.

Register n^o. V. De *Neder-Rijn* en *Lek*, van Pannerden tot Vreeswijk en Vianen.

Register n°. VI. De *Lek* en de *Nieuwe Maas*, van Vreeswijk en Vianen tot Brielle.

Register n°. VII. De *Noord* en de *Dordsche Kil*, van Krimpen langs Dordrecht tot Willemsdorp.

Register n°. VIII. De *Geldersche IJssel*, van Westervoort tot de Zuiderzee.

Register n°. IX. De *Boven Maas*, van Visé tot Grave.

Register n^o. X. De *Boven Maas*, van Grave tot Woudrichem.

Als bijlagen bij deze registers, zijn beschrijvingen gevoegd van:

Peilschalen, enz. langs de *Linge*. (Bijlage VIII van Register I, II, III.)

Peilschalen, enz. langs de zeedijken in *Noordbrabant*, en langs de *Oosterschelde* tot Vlissingen. (Bijlage I van Register VII.)

Peilschalen, enz. in *Groningen*, *Friesland* en *Drenthe*. (Bijlage IX van Register VIII.)

Voorts heeft men, als bijlagen bij die Registers opgenomen:

- a. Beschrijvingen van de dijken, sluizen en zijdelingsche afleidingen of overlaten.
- b. Beschrijvingen van de Dijkbesturen en hunne inrigtingen, met vermelding van de bestaande reglementen, bepalingen, contracten en overeenkomsten, en van andere bescheiden, betrekking hebbende tot het beheer en de geschiedenis der rivieren.
- c. Tabellen der *maandelijksche* hoogste, gemiddelde en laagste standen der rivieren.
- d. Tabellen der *jaarlijksche* hoogste, gemiddelde en laagste standen, alsmede de gemiddelde standen der rivieren, over de zes zomer- en de zes wintermaanden.
- e. Overzicht van tien tot tien jaren der gemiddelde rivierstanden van de voorhanden waarnemingen afgeleid.
- f. Opgaven omtrent het verhang in den waterspiegel der verschillende rivieren.
- g. Opgaven van de hoogte der dijken langs de rivieren.

De verzameling in de tien Registers aangeboden, heeft eene zeer groote uitgebreidheid erlangd, en nogtans is zij in verrena niet zoo volledig, als wel wenschelijk ware.

Men heeft getracht zooveel belangrijks bijeen te brengen, als men kon opsporen en meester worden, en meende beter te doen, door te geven wat men had, dan door het streven naar volledigheid, de mededeeling achter te houden van bescheiden, die dadelijk van groot nut konden zijn.

Onder die opgaven, bekleeden de waargenomen watershoogten hierboven sub *c*, *d* en *e*, eene voorname plaats.

Niettegenstaande alle aangewende moeite, is de verzameling in de tien Registers voorkomende, verre van volledig; en loopt ze niet verder dan het tijdstip, waarop die Registers achtereenvolgens aan den drukker werden overgegeven.

Het tienjarig overzicht dat thans wordt aangeboden, heeft voornamelijk ten doel, om het ontbrekende tot ultimo December 1860 aan te vullen, en uit de vergelijking met vroegere tienjarige opgaven te kunnen nagaan, welke veranderingen achtereenvolgens in den waterspiegel der rivieren hebben plaats gehad.

De aanvulling die thans geschiedt, bestaat voornamelijk in het overzicht over tijdvakken van tien tot tien jaren, van al de waarnemingen, gedaan aan de peilschalen in de bovengenoemde Registers vermeld, en van de waarnemingen, na de uitgave van die Registers tot ultimo December 1860 gedaan.

Bij dit overzicht wordt gevoegd, dat van al de waarnemingen die niet in de gedrukte Registers voorkomen, waarmede men

eerst later, hetzij door aantekening op 'slands kosten gedaan, hetzij door welwillende mededeeling van besturen en andere autoriteiten is bekend geworden.

Die waarnemingen zijn geschied:

Voor de Neder-Rijn en Lek, te *Grebbe*, te *Rhemmerden*, te *Wijk bij Duurstede* en te *Culemborg*.

Voor den Gelderschen IJssel, te *Wyhe*.

Voor de Boven-Maas, te *Roermond*, te *Boxmeer* en te *Gennep*.

Door de zorg van het hoogheemraadschap van Delfland, geschieden, sedert 1 Januarij 1848, geregelde dagelijksche waarnemingen te *Vijf sluizen*, te *Vlaardingen* en te *Maassluis*.

De welwillende mededeeling der aantekening van die waarnemingen, heeft gelegenheid gegeven, de tabellen hierbij te voegen van die waarnemingspunten.

Van de overige waarnemingspunten aan de Lek, zoo als Schoonhoven en Krimpen, worden hier geene waarnemingen medegedeeld; daar men meent gegronnen twijfel te mogen koesteren, of de juiste stand der peilschalen aan die punten, in de onderscheidene jaren, thans nog wel naar behooren is bekend.

Het tijdvak, waarin de waarnemingen langs de Boven-Maas beneden Grave zijn geschied, is te kort geweest, om de uitkomsten daarvan over 10 Jaren te kunnen mededeelen.

Even als bij de uitgave der meergemelde registers is geschied, heeft men als bijlagen bij dit tienjarig overzicht gevoegd:

A. Tabellen der *maandelijksche* hoogste, gemiddelde en laagste standen der rivieren. Om de regelmatigheid te bevorderen, heeft men die waarnemingen bij dit eerste tienjarig overzicht, voor het geheele laatste tienjarig tijdvak gegeven, en daardoor eenigzins herhaald, wat vroeger was medegedeeld. Bij volgende tienjarige mededeelingen, zal dit niet meer het geval behoeven te zijn. Voor zooveel betreft waarnemingen die niet in de vroegere registers voorkwamen, heeft men, bij het laatste tienjarig tijdvak, ook gevoegd al de waarnemingen, waarmede men na het drukken der registers is in kennis gekomen.

B. Tabellen der *jaarlijksche* hoogste, gemiddelde en laagste standen, alsmede der gemiddelde standen der rivieren, over de zes zomermaanden en over de zes wintermaanden, gedurende het geheele laatste tienjarig tijdvak, met aanvulling van vroegeren tijd, op gelijke wijze als bij *A.*

Voorts heeft men als bijlagen bij dit eerste tienjarig overzicht gevoegd:

C. Eene aanwijzing van de plaats der peilschalen aan elk waarnemingspunt.

D. Eene opgave van aangebrachte correctiën aan sommige peilschalen, en van de wijzigingen, die sommige noodpeilen hebben ondergaan.

E. Eene opgave van al de werken die langs de rivieren gemaakt zijn, na de uitgave van de gelithografeerde algemeene kaart der hoofd rivieren, en na het in druk uitgeven der peilregisters, waarin de beschrijving der oeverwerken voorkomt.

Niet onvermeld mag hier gelaten worden, dat door de zorgen van het Departement van Binnenlandsche Zaken sinds 1°. Januarij 1854, maandelijks worden gedrukt, tabellen van de waargenomen watershoogten aan de Rijks-peilschalen langs de hoofd rivieren, en dat jaarlijks daaruit eene recapitulatietabel wordt opgemaakt, die tevens wordt gedrukt. Bij die tabellen, worden alle belangrijke gebeurtenissen langs de rivieren vermeld.

Gaat men in het vervolg op den alzo ingeslagen weg voort, en geeft men later *telken tien jaren* een gelijk overzicht als het onderhavige in het licht, dan zullen voor de geschiedenis der Nederlandsche rivieren bouwstoffen worden geleverd, die in vroegere jaren zoozeer werden gemist. Hierdoor zal worden bijgedragen, tot aanvulling der vele leemten, die zoozeer hebben medegewerkt, om die rivieren te doen komen tot den verwaarloosden en betreuringswaardigen toestand, waarvan men thans de wrange vruchten plukt.

Augustus, 1861.

V. D. K.

18 Februarij 1818.

N°. 60.

**W I J W I L L E M, bij de gratie Gods, Koning der
Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-
Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.**

Op het rapport van Onzen Minister van den Waterstaat en der Publieke Werken, van den 17den Februarij 1818, n°. 2175;

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Er zullen langs de hoofdrievieren des Rijks, ter plaatse, alwaar gewoonlijk waarnemingen der watershoogte geschieden, worden geëtablisseed peilschalen, waarvan het nulpunt, of het begin der telling, hetzij op- of nederwaarts, overeenkomt met het Amsterdamsche peil, zullende deze peilschalen tevens kennelijk moeten aanwijzen den middelbaren waterstand, de hooge rivier en de hoogte van de kruinen der dijken boven het voormelde Amsterdamsche peil.

Art. 2. Alle waarnemingen der watershoogten en alle officiële opgaven van dezelve, door de Inspecteurs-Generaal, Inspecteurs en Ingenieurs, mitsgaders alle verdere ambtenaren van den Waterstaat, of door de respectieve dijkscollegiën te doen en te geven, zullen moeten worden gedaan en gegeven naar de voorschreven nieuw te etabliseren peilschalen, overeenkomstig de instructiën, door Onzen Minister van den Waterstaat dienaangaande te geven.

Art. 3. De oude thans aanwezige peilschalen, zullen nogtans blijven bestaan, ten einde elk die zulks zoude mogen verkiezen, zich daarvan, voor deszelfs particulier gebruik, kan blijven bedienen.

Art. 4. De kosten op het etabliseren van voorschreven nieuwe peilschalen vallende, zullen worden geïmputeerd op de fondsen, bij de begrotingen van het Departement van den Waterstaat, voor het onderhoud der rivierwerken geacordeerd of te accorderen.

Art. 5. Onze Minister van den Waterstaat en der Publieke Werken is belast met de executie van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

Gegeven in 's Gravenhage, den 18den Februarij des jaars 1818, het vijfde Onzer Regering.

(geteekend) W I L L E M.

Van wege den Koning,

(geteekend) A. R. F A L C K.

Accordeert met deszelfs origineel,

De Griffier ter Staats-Secretarie,

(geteekend) L. H. E L I A S S C H O V E L.

OVERZIGT

VAN

TIEN TOT TIEN JAREN, TOT 1860,

DER

W A T E R S H O O G T E N

BETREKKELIJK A.P.,

WAARGENOMEN

LANGS DE HOOFDRIVIEREN

IN

NEDERLAND.

STREK

DE OVERZICHT

1860

DE WATERSHOEDEN

DE WATERSHOEDEN

DE WATERSHOEDEN

DE WATERSHOEDEN

DE WATERSHOEDEN

DE WATERSHOEDEN

DE WATERSHOEDEN

DE WATERSHOEDEN

DE WATERSHOEDEN

DE WATERSHOEDEN

OVERZIGT

VAN

TIEN TOT TIEN JAREN, TOT 1860,

DER

W A T E R S H O O G T E N

BETREKKELIJK A.P.,

WAARGENOMEN

LANGS DE RIVIEREN

DE BOVEN-RIJN, DE WAAL, DE IJERWEDE EN DE LINGE.

Vervolg van Registers I, II, III, Bijlagen n°. VI, bladz. 251, en n°. VIII, bladz. 245.

De zomermaanden zijn gerekend van den 1sten Mei tot den 31sten October; de overige maanden maken de wintermaanden uit.

In de tabellen van de Linge, is voor de lente, de maanden Maart, April en Mei aangenomen.

BOVEN-RIJN

en

TIJD VAKKEN.	KEULEN.					EMMERIK.				
	Gemiddelde der hoogste standen.	GEMIDDELTE STAND.			G. middelde der laagste standen.	Gemiddelde der hoogste standen.	GEMIDDELTE STAND.			Gemiddelde der laagste standen.
		Zes zomer- maanden.	Zes winter- maanden.	Jaar.			Zes zomer- maanden.	Zes winter- maanden.	Jaar.	
1772—1780	42.66	38.34	38.87	38.60	37.10	16.69	13.01	13.62	13.32	11.72
1781—1790	42.59	38.45	38.69	38.57	36.82	16.04	13.20	13.46	13.33	11.67
1791—1800	41.90	38.33	38.61	38.47	36.91	16.44	12.84	13.34	13.09	11.44
1801—1810	42.82	38.44	39.09	38.77	37.12	16.96	12.80	13.60	13.20	11.54
1811—1820	43.05	38.55	38.86	38.70	36.88	16.59	12.69	13.26	12.97	11.36
1821—1830	42.33	38.61	38.89	38.75	36.97	16.03	12.74	13.21	12.97	11.36
1831—1840	42.88	38.41	38.92	38.67	37.23	16.44	12.41	13.12	12.77	11.17
1841—1850	43.92	38.69	39.02	38.86	37.02	16.81	12.66	13.22	12.94	11.33
1851—1860	41.78	38.80	38.53	38.66	36.83	15.68	12.63	12.56	12.60	11.10

WAAL.

TIJD VAKKEN.	HULHUIZEN.					NIJMEGEN.				
	Gemiddelde der hoogste standen.	GEMIDDELTE STAND.			Gemiddelde der laagste standen.	Gemiddelde der hoogste standen.	GEMIDDELTE STAND.			Gemiddelde der laagste standen.
		Zes zomer- maanden.	Zes winter- maanden.	Jaar.			Zes zomer- maanden.	Zes winter- maanden.	Jaar.	
1772—1780	"	"	"	"	"	11.98	8.64	9.23	8.94	7.50
1781—1790	"	"	"	"	"	12.05	8.89	9.15	9.02	7.54
1791—1800	"	"	"	"	"	12.00	8.79	9.20	8.99	7.48
1801—1810	"	"	"	"	"	12.62	9.09	9.88	9.48	7.71
1811—1820	(a) 14.46	(a) 10.81	(a) 11.23	(a) 11.02	(a) 9.55	12.62	9.10	9.53	9.32	7.89
1821—1830	13.81	10.75	11.14	10.95	9.54	11.99	9.12	9.50	9.31	7.92
1831—1840	13.97	10.41	11.09	10.75	9.28	12.08	8.81	9.45	9.13	7.69
1841—1850	14.54	10.69	11.23	10.96	9.43	12.47	9.00	9.54	9.27	7.82
1851—1860	13.45	10.63	10.58	10.60	9.10	11.66	8.98	8.92	8.95	7.53

(a) Gemiddelde van 1814 tot 1820.

WAAL

en

TIJD VAKKEN.	TIEL.					BOMMEL.				
	Gemiddelde der hoogste standen.	GEMIDDELTE STAND.			Gemiddelde der laagste standen.	Gemiddelde der hoogste standen.	GEMIDDELTE STAND.			Gemiddelde der laagste standen.
		Zes zomer- maanden.	Zes winter- maanden.	Jaar.			Zes zomer- maanden.	Zes winter- maanden.	Jaar.	
1772—1780	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
1781—1790	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
1791—1800	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
1801—1810	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
1811—1820	(b) 8.45	(b) 5.36	(b) 5.90	(b) 5.63	(b) 4.26	"	"	"	"	"
1821—1830	8.35	5.55	5.98	5.76	4.45	"	"	"	"	"
1831—1840	8.37	5.34	6.01	5.68	4.37	(c) 5.90	(c) 2.54	(c) 3.53	(c) 3.03	(c) 1.78
1841—1850	8.80	5.51	6.04	5.78	4.54	6.33	2.90	3.67	3.29	1.93
1851—1860	8.08	5.61	5.62	5.62	4.37	5.89	3.28	3.38	3.33	2.06

(b) Gemiddelde van 1810, 1811 en 1813 tot 1820.

(c) Gemiddelde van 1832 tot 1840.